

idea

PLUTARK

ÜNLÜ YUNANLI VE ROMALILARIN YAŞAMLARI

PERİKLES • FABİUS

İDEA B1 2011/06

- 1-2. THESEUS; ROMULUS; KARŞILAŞTIRMA
3-4. LİKURGUS; NUMA POMPILIUS; KARŞILAŞTIRMA
5-6. SOLON; POPLICOLA; KARŞILAŞTIRMA
- 7-8. THEMİSTOKLES; CAMILLUS
9-10. PERİKLES; FABIUS; KARŞILAŞTIRMA
11-12. ALKİBİADES; CORIOLANUS; KARŞILAŞTIRMA
- 13-14. TİMOLEON; AEMILIUS PAULUS; KARŞILAŞTIRMA
15-16. PELOPİDAS; MARCELLUS; KARŞILAŞTIRMA
17-18. ARİSTİDES; MARCUS CATO; KARŞILAŞTIRMA
- 19-20. FİLOPOEMEN; FLAMININUS; KARŞILAŞTIRMA
21-22. PYRRHUS; CAIUS MARIUS
23-24. LYSANDER; SYLLA; KARŞILAŞTIRMA
- 25-26. KİMON; LUCULLUS; KARŞILAŞTIRMA
27-28. NİKİAS; CRASSUS; KARŞILAŞTIRMA
29-30. SERTORİUS; EUMENES; KARŞILAŞTIRMA
- 31-32. AGESİLAUS; POMPEY; KARŞILAŞTIRMA
33-34. ALEXANDER; SEZAR
35-36. FOKİON; GENÇ CATO
- 37-38. AGİS ve KLEOMENES;
39-40. TIBERİUS GRACCHUS ve CAIUS GRACCHUS;
KARŞILAŞTIRMA (DÖRTLÜ)
- 41-42. DEMOSTHENES; CICERO; KARŞILAŞTIRMA
43-44. DEMETRİUS; ANTONY; KARŞILAŞTIRMA
45-46. DİON; MARCUS BRUTUS; KARŞILAŞTIRMA
47. ARATUS
48. ARTAXERXES
49. GALBA
50. OTHO

PLUTARK

Yaşamlar

PERİKLES

•

FABIUS MAXIMUS

Çeviren

Meriç Mete

idea • istanbul

İDEA CEP KİTAPLARI — 022

İdea Yayınevi

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com

Bu çeviriler için © MERİÇ METE 2005

PLUTARK

Yaşamlar

PERİKLES VE FABIUS MAXIMUS

Birinci Baskı 2005

İDEA CEP KİTAPLARINDA İkinci Baskı 2011

*Bu çeviri The Loeb Classical Library yayını ve
The Dreyden Translation temel alınarak yapılmıştır.*

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü

İdea Yayınevinin ön izni olmaksızın

yeniden üretilemez.

İDEA CEP KİTAPLARI DİZİSİ 022 / TARİH 5

SÜRELİ YAYIN

YAYININ ADI: Plutark; *Yaşamlar; Perikles ve Fabius Maximus*

YETKİ SAHİBİ / SORUMLU MÜDÜR: ALİYE ZEYNELOĞLU

YÖNETİM YERİ: İDEA YAYINEVİ

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul

YAYININ SÜRESİ: 30 GÜNDE BİR

BASKI: BAYRAK MATBAASI

Davutpaşa Cad. 14/2 34015 Topkapı — İstanbul

DAĞITIM: YAYSAT

Doğan Medya Tesisleri, Hoşdere Yolu 34517 Esenyurt — İstanbul

Printed in Türkiye

ISSN 2146-1201-345X

İDEA B1 2011/06

İçindekiler

Perikles — 7

Fabius Maximus — 65

Perikles ve Fabius Maximus'un Karşılaştırması 103

EKLER

ÖZEL ADLAR — 109

KISA BİR SÖZLÜK — 113

DİZİN — 115

PERIKLES
iO 490?-429?

Perikles ΠΕΡΙΚΛΗΣ

I. Sezar¹ bir keresinde Roma'da kollarında ve kucaklarında küçük köpek ve maymun yavruları taşıyan ve onları okşayıp duran varlıklı yabancılar gördüğünde, söylendiğine göre, onlara ülkelerinde kadınların çocuk doğurup doğurmadıklarını sordu. Böylece, açıkça prenslere yarasız bir tavırla, doğanın bize salt kendi türümüzden olanlara yöneltmek üzere bağışladığı o sevecenliği ve inceliği hayvanlar üzerinde çarçur edenleri kınadı. Biz de benzer bir nedenle, doğanın ruhlarımıza yerleştirdiği o bilim ve gözlem sevgisini gözlerin olduğu gibi kulakların da dikkatine değmeyen nesnelere üzerinde harcayarak kötüye kullananları, ama buna karşı kendinde iyi ve yararlı olanı gözardı edenleri kınayabiliriz. Dış duyumuz, önüne çıkan ve ona çarpan nesnelere izlenimlerine yanıt vermede edilgin olduğu için, belki de zorunlu olarak, ister yararlı ister yararsız olsun, kendini ona sunan her şeyi dikkate alabilir. Ama Usunu kullanmada her insan, eğer dilerse, her durumda kendini geri çekme ve çok az bir güçlkle kendi belirlediği nesneye yönelme gibi doğal bir yetenek taşır. Öyleyse her şeyin en iyisini ve her şey arasında en seçkin olanı araması ve izlemesi, ve yalnızca onu görmesi değil, ama onu görerek kendini geliştirmesi kişinin ödevidir. Çünkü arılığı ve hoşluğu ile görüşü uyarıp güçlendiren rengin göz için en uygunu olması gibi, yine öyle, bir insan da düşünsel algısını, onun üzerinde

¹Sezar Augustus.

yarattıkları çekicilikleri ile, onu kendi gerçek iyisine ve üstünlüğüne doğru yükselten nesnelere uygulamalıdır.

Bu tür nesnelere erdemli eylemlerde buluruz ve bunlar onları arayanlarda öykünmeye götüren büyük ve tutkulu bir dayançsızlık yaratırlar. Başka durumlarda, eyleme duyulan hayranlık dolaysızca onu yapmaya yönelik bir dürtünün eşliğinde değildir. Giderek, birçok kez, tam tersine, üretilen işten hoşnutluk duymamıza karşın, onu üreten kişinin kendisini önemsemez ve küçümsersiz —örneğin kokular ve boyalar durumunda olduğu gibi. Bunlardan hiç kuşkusuz hoşlanırsınız, ama boya ve koku üretenleri bayağı ve kaba saba insanlar olarak düşünürüz. Bu nedenle Antisthenes bir gün ona İsmenias'ın çok iyi bir flütçü olduğu söylendiğinde bütünüyle yerinde bir biçimde, "Olabilir," dedi, "ama kendisi değersiz biridir, yoksa böylesine usta bir flütçü olamazdı." Ve böylece Filip¹ bir keresinde neşe içinde ve çok hoş ve ustaca lir çalmakta olan oğluna, aynı amaçla, "Telleri böylesine güzel çekmeye utanmıyor musun, oğlum?" diye sordu. Çünkü bir kral ya da prens için zaman zaman yalnızca başkalarının yaptığı müziği dinleyecek kadar boş zaman bulmak yeterlidir, ve onlar böyle bir beceri gösterisine ve yarışına girişmişken, onun yalnızca bulunuşu Müzleri hoşnut etmeye bütünüyle yetecektir.

II. Birinin kendi elleriyle sıradan işler üzerine emek harcaması, tam olarak yararsız şeyler uğruna çektiği bu zahmetin kendisinde, daha yüksek ve gerçekten iyi olan şeyler için ilgisizliğine tanıklık eder. Ne de herhangi bir yüce gönüllü genç, Pisa'da² Zeus'un ya da Argos'ta Hera'nın yontusunu gördüğünde, bir Fidias ya da Polyklitos olma özlemi duymuş, ya da şiirlerinden duyduğu hazdan ötürü bir Anakreon ya da Filetas ya da Arkhilokhos olmayı istemiştir. Çünkü eğer bir yapıt güzelliği ile

¹Makedonyalı Filip oğlu İskender'e.

²Yani, Olimpia.

hoşunuza gidiyorsa, bundan zorunlu olarak onu yaratanın hayranlığınızı hak ettiği sonucu çıkmaz. Buna göre, seyirci görünüşleri ile yürekte öykünme için hiçbir tutku yaratmayan, ne de benzerini yapmak için ruhta herhangi bir dürtü yaratan şeylerden hiçbir üstünlük kazanamaz. Ama erdemli eylem insana dosdoğru öyle bir eğilim kazandırır ki, erdemli işe hayranlık duyar duymaz onları yapanlara öykünmeye çabalar. Talihin iyi şeylerinin bizim olmasını ve onlardan yararlanmayı severiz. Erdemin iyi şeylerini ise yapmayı ve yerine getirmeyi severiz. Birincileri başkalarının elinden kabul etmekten hoşnut oluruz. İkincileri ise başkalarının bizden görmelerini isteriz. İyi kendisine yönelik bir etkinlik uyarısı yaratır ve seyirciye hemen etkin bir dürtü aşılar; karakterini yalnızca soyut bir tasarım yoluyla biçimlendirmez, ama yaptığının araştırılması yoluyla ona başat bir amaç sağlar.

Ünlü kişilerin *Yaşamları* üzerine yazma çabalarımı böyle nedenlerle sürdürmeye karar verdim ve bu konu üzerine Perikles'in ve Hannibal ile öylesine uzun bir savaşı sürdüren Fabius Maximus'un yaşamlarını kapsayan bu onuncu kitabı yazdım. Bu insanlar erdemlerinde ve daha başka pek çok iyi yanlarında, özellikle yumuşaklık ve dürüstlüklerinde benzerlik gösterirler, ve halklarının aptallıklarına ve görevdeki meslektaşlarının saçmalıklarına dayanma yetenekleri ile de ülkelerine en büyük hizmeti sunmada ortaklırlar. Ama doğru hedefe nişan almış olup olmadığıma yazıklarına bakılarak karar verilmelidir.

III. Perikles Kholargus demesine ait Akamantis kabilesindendi. Hem anne hem de baba yanından en önde gelen ve en soylu ailelere aitti. Pers kralının generallerini Mykale savaşında¹ yenen babası Xantippos daha sonra Agariste ile evlendi. Agariste Peisistratos'un oğullarını sürerek tiranlıklarını yokeden ve getirdiği yeni yasalar dizgesi ile uyum ve güvenliğin sağlanması için en uygun orta-

¹İÖ 479.

mı yaratacak bir hükümet modeli kuran Kleisthenes'in torunuydu.¹ Annesi bir keresinde düşünde bir aslan doğurduğunu gördü ve birkaç gün sonra Perikles dünyaya geldi.² Kişisel görünüşünde hiçbir eksiklik olmamasına karşın, yalnızca başı biraz uzunca ve oransızdı. Bu nedenle hemen hemen tüm imgelerinde bir miğfer giyer, çünkü öyle görünür ki sanatçılar bu biçimsizliğini açığa çıkarmayı istemezler. Attika'nın komedi şairleri ona *skhinokefalos* ya da 'soğan-kafa' derlerdi (sözcük bir deniz soğanı olan *skinostan* gelir). Böylece bu şairlerden biri olan Kratinos "Kherionlar"ında şunları yazar: —

*"Bir keresinde kraliçe Ayartma'yı yatağına aldı yaşlı Kronos;
Ve tüm tiranların en büyüğü oldu çocukları.
Tanrılar kafa-zorlayıcı adını verdiler ona."*³

Ve yine "Nemesis"inde: —

*"Gel Zeus, Efendisi konukların ve kafaların."*⁴

Ve bir ikinci şair, Telekleides, politik güçlüklerin yarattığı büyük şaşkınlık içinde Akropolis'te oturmakta olan Perikles'ten şöyle söz eder: —

*"Şimdi ezilir kendi başının yükü altında,
Ve on bir odasından dev kafasının,
Gönderir tüm kente gürültü patırtıyı."*⁵

Ve bir üçüncüsü, Eupolis, "Demeler" başlığını taşıyan komedisinde, Hades'ten çıkıp gelen demagogların her biri hakkında yapılan bir dizi soruşturmanın ardından son olarak Perikles çağrıldığında haykırır: —

*"Aşağıdakilerin başlarını tek bir başta getirdin şimdi."*⁶

¹Daha doğrusu, yeğeni.

²Bkz. Herodotus, vi. 131.

³Kock, *Com. Att. Frag.* i. s. 86.

⁴Aynı yer, s. 49.

⁵S. 220.

⁶S. 280.

IV. Perikles'in müzik öğretmeni, yazarların çoğunun görüş birliğinde oldukları gibi, Damon idi (adında ilk sesli kısa okunması gerektiğini söylerler). Ama Aristoteles'in¹ yazdıklarına göre, Pithokleides'ten müziğin tüm yanlarında eksiksiz bir eğitim aldı. Öyle görünür ki, Damon dört dörtlük bir sofistti ve halktan gerçek gücünü ve daha başka konulardaki yeteneklerini gizleyebilmek için müzik adı arkasına sığınmış ve Perikles ile, o politik atlele, bu görünüm altında ilişkiye girerek bu tür alıştırmalarda onu eğitimini üstlenmişti. Ama Damon liri bir perde olarak kullanmada pek rahat bırakılmadı, tehlikeli bir düzenbaz ve tiranlık gücünün bir yandaşı olarak *ostrasizm* yoluyla on yıl süreyle kentten uzaklaştırıldı, ve komedi şairlerinin alay konusu oldu. Her ne olursa olsun, komedi şairi Platon² onu sorgulayan bir karakteri sunar: —

“Öyleyse ilkin söyle bana lütfen, kimsin sen?

*Dedikleri gibi, Perikles'e becerisini kazandıran Kheiron.”*³

Perikles Parmenides gibi bir doğa felsefecisi olan ve uslamlama yoluyla hasımlarını çürütme ve susturma sanatında becerisini eksiksizlik düzeyine yükselten Eleatik Zenon'un da bir öğrencisiydi. Flioslu Timon onu şöyle betimler: —

*“Dili direnilmez bir güçle tartışabilirdi iki karşıt yolda da,
Sıyrırdı güçlü Zenon tüm şeylerden gerçekliği.”*

Ama Perikles ile en sık görüşen ve ona tüm demagogların çekiciliklerinden daha etkili ve tüm popülerlik sanatlarından daha üstün bir kavrayış büyüklüğü kazandıran kişi Klazomenaeli Anaxagoras idi. Onu amaç ve karakterde en soylu yüksekliklere ulaştıran Anaxagoras, o günün insanları tarafından, belki de doğanın araştır-

¹Daha doğrusu, Platon'un; *Alkibiades I.* 118c.

²Kock, *Com. Att. Frag.* i. s. 655.

³Kheiron: Aralarında Akhilles, Aktaeon ve Jason da olmak üzere birçok Yunan kahramanını gençliklerinde eğiten bilge ve kibar bir kentauros.

masında böyle aşılması olanaksız yüksekliklere erişen kavrayış gücüne hayran oldukları için, “Nous” olarak adlandırılırdı. Ya da, bunun nedeni evrenin ilk düzenlenişini Şansa olduğu gibi Zorunluğa da bırakmaması, ama arı ve yalın bir Nousa yüklemesiydi, çünkü bu ilke başka bakımlardan bütünüyle kaotik bir kütle oluşturan karışık ve bileşik şeylerde bir ayrışma ve bileşme etmeni olarak benzer öğeleri benzer olanlarla bir düzen içine getiren güçtü.

V. Perikles bu insan için aşırı bir saygı ve hayranlık duygusu besledi. Kendini adım adım bu yüksek felsefe ile ve göklere özgü olduğu söylenen düşüncelerle doldurarak, bundan bütünüyle doğal olarak yalnızca amaç yüksekliği kazanmakla ve sürü-diluzluğunun dürüstlükten yoksun bayağılığının ve aptallığının çok çok ötelere ulaşan bir dil inceliği geliştirmekle kalmadı, ama bunların yanısıra hiçbir zaman bir sırtıtmaya gevsemeyen öyle bir çehre dinginliği, bir duruş yumuşaklığı ve bir görünüş yalınlığı kazandı ki, konuşurken herhangi bir heyecan tarafından rahatsız edilmesi olanaksızdı. Bir övüngeçlik havasından bütünüyle uzak, kararlı ve dengeli bir ses tonuyla ve daha başka benzer birçok özellikle, dinleyicileri üzerinde hayranlık verici bir ilgi ve etki yarattı. Her ne olursa olsun, bir keresinde gecikmeye gelmeyecek bir işini görmek için gittiği Agorada bütün gün boyunca aşağı tabakadan terbiyesiz birinin sövgüleri ve hakaretleri ile karşılaşınca, tüm bunlara dinginliğini hiç bozmadan katlandı ve tam bir sessizlik içinde işlerini bitirdi. Ve akşam, yakasını gün boyu bırakmamış bu ağzı bozuk ve çenesi düşük kişi arkasında olmak üzere, dinginliği hiç bozulmamış olarak evine döndü. Kapıdan içeri girmek üzereyken, karanlık bastığı için bir hizmetçisinden eline bir meşale alarak adama güvenlik içinde evine geri dönmede eşlik etmesini istedi.

Bununla birlikte, tiyatro şairi İon Perikles’in dostları

arasındaki tavrının biraz gösterişçi ve küstahça olduğunu, ve yüksekte bakan tutumuna başkalarını pek önemsemeyen, aslında oldukça küçümseyen bir havanın karıştığını yazar. Öte yandan, Kimon'un toplumsal ilişkilerinde gösterdiği rahatlık ve esnekliği ve doğal inceliği¹ över. Ama erdemin de, tıpkı bir dramatik üçlüde olduğu gibi, belli güldürücü eklentiler kapsamı gerektiği düşüncesinde İon'u gözardı etmeliyiz. Zenon kimileri ona Perikles'in ciddiyetinin bir şarlatanın yapmacık tutumu ve yalnızca ün için bir susuzluk olduğunu söylediğinde, onlara gidip bunu kendilerinin yapmalarını söyledi. Böyle bir soyluluk görünüşünü takınmanın zamanla onlarda bilinçsizce de olsa o soylu niteliklerin bir bilgisini ve sevgisini oluşturacağını düşünüyordu.

VI. Perikles'in Anaxagoras ile yakınlığından kazandığı üstünlükler yalnızca bunlarla kalmadı. Öyle görünür ki, onun eğitimi yoluyla bilgisiz birinin görüngüler karşısında duyduğu hayretten doğan boşıncın üzerine yükseltildi. Böyle boşıncılar örneğin üzerimizdeki göklerde yer alan şeylerin doğal nedenleri konusunda bilgisiz olanları ve bunlara tanrısal bir gücün karışmasını bekleyenleri etkiler. Bu kişilerin bu alandaki deneyimsizliklerinden ötürü kafaları karışır. Buna karşı doğa felsefesinin öğretileri böyle bir bilgisizlik ve deneyimsizliği giderir, ve ürkek ve yabanıl boşıncın yerine iyi bir umudun eşliğinde yatan o ussal inancı geçirir.

Bir öyküye göre, bir keresinde Perikles'e kendisinin bir kır çiftliğinden tek boynuzlu bir koç kafası getirildi. Lampon adında bir bilici boynuzun alnın ortasından nasıl güçlü ve sapasağlam çıktığını görünce, kentte biri Thukidides'in ve öteki Perikles'in yandaşı olan iki güçlü parti varken, egemenliğin en sonunda tek bir adama ait olacağını bildirdi. Dahası, yazgı bu işareti ya da belirtiyi kimin toprağında gösterdiyse, egemen o kişi olacaktı.

¹Bkz. *Kimon*, ix.

Bununla birlikte, Anaxagoras kafatasını ikiye böldüre- rek orada duranlara beynin doğal yerini doldurmadığını, ama tıpkı bir yumurta gibi, bütün boşlukta boynuzun kökünün başladığı belirli bir noktaya doğru çekilmiş olduğunu gösterdi. O gün, öyküye göre, açıklamasıyla orada bulunanların alkışını kazanan Anaxagoras oldu. Ama bir süre sonra Lampon haklı çıktı, çünkü Thukidides devrildi ve devletin ve hükümetin tüm sorunlarının denetimi Perikles'in eline bırakıldı.

Ve gene de benim görüşümde sorun üzerine ikisinin de, hem doğa felsefecisinin hem de bilicinin, haklı olduklarını söylemede hiçbir saçmalık yoktur. Biri bu olayın onu üreten nedenini, öteki ise uğruna tasarlanmış olduğu ereği doğru olarak saptadı. Çünkü yapılmış olanın, hangi yolda ve hangi araçla öyle gelişmiş olduğunun bir açıklamasını bulmak ve sunmak birinin işiyken, hangi erekle ve hangi amaçla böyle yapılmış olduğunu ve ne anlama geldiğini önceden söylemek ötekinin işiydi. Ve herhangi bir görüngüde nedenin ortaya çıkarılmasının anlamı ortadan kaldırdığını ileri sürenler yalnızca tanrısal belirtileri değil ama yapay işaretleri de ortadan kaldırdıklarını gözden kaçırmazlar, örneğin zillerin çalınışı, meşalelerle haberleşme dili, ve güneş saatlerinin göstergelerindeki gölgeler gibi. Bunlardan her birinin belli bir nedeni vardır, ve bu neden başka birşeyin anlamlı işaretini üretir. Bununla birlikte, belki de bu sorun başka bir incelemeye konu edilmelidir.

VII. Perikles gençliğinde halkın karşısına çıkma konusunda aşırı ölçüde isteksiz ve kaygılıydı, çünkü görünüşünün tıran Peisistratos gibi olduğu düşünülüyordu. Yaşları ileri olanlar sesinin tatlı, dilinin akıcı ve konuşmada hızlı olduğunu gördükleri zaman, andırım karşısında şaşkınlığa düşüyorlardı. Bundan başka, varsıl olduğu, soylu bir aileden geldiği ve büyük nüfuzu olan kişilerle dostluk ettiği için, bütün bunların tehlikeli bir insan olarak *ost-*

rasizme, kentten sürülmesine yol açabileceğinden korkuyordu. Böylece ilk olarak politika ile hiç ilgilenmemeye karar vererek kendini askerlik yaşamına adadı ve orada yürekli ve girişken biri olduğunu gösterdi. Ama Aristides öldüğü¹ ve Themistokles sürgünde olduğu² için, ve bu arada Kimon çoğunlukla seferlerinden ötürü Yunanistan dışında bulunduğu için, Perikles işlerin bu durumu karşısında kendini halka adamaya karar verdi. Demokratik olmaktan çok uzak olan doğal eğilimine aykırı olarak, azınlığın ve varsılların davası yerine çoğunluğun ve yoksulların davasını desteklemeyi seçti. Ama öyle görünür ki, tiranlığı hedefliyor olma gibi bir kuşkunun altına düşebileceğinden korkarak, ve Kimon'un aristokratlara oldukça duygudaş olduğunu ve "İyiler ve Doğrular" partisi tarafından aşırı sevildiğini görerek, çoğunluğun etkin yandaşlığını kazanmak için işe girişti. Amacı böylelikle hem kendi için güvenlik hem de Kimon'a karşı güç elde etmektir.

Yine hiç zaman yitirmeden yaşam yolunda ve zamanını kullanmada değişiklikler ve yeni düzenlemeler yaptı. Kentin tek bir caddesi dışında başka caddelerde yürümekten vazgeçti. Bu cadde onu Agoraya ve konsey salonuna götürüyordu. Ziyafet çağrılarına yanıt vermeden kaçınmaya ve tüm böyle dostça ilişkileri ve görüşme isteklerini geri çevirmeye başladı. Böylece devletin başında geçirdiği o uzun dönem boyunca, yakın akrabası Euriptolemus'un evlilik ziyafeti dışında, evinde yemeğe gittiği tek bir arkadaşı bile olmadı. Euriptolemus'un töreninde de ancak tanrılara şarap sunuları yapıncaya dek³ kaldı ve sonra hemen masadan kalkarak oradan ayrıldı. Bu tür dostluk toplantıları küçümseyici üstünlük havasını bozmaya çok yatkındır ve yakın ilişkilerde salt görünüş

¹İÖ 486'dan biraz sonra.

²İÖ 472'den sonra.

³Eş deyişle, simpozyum için şarap getirilinceye ve içkiler sunulmaya başlayınca dek.

uğruna üstlenilen ağırbaşlılık havasını sürdürmek çok güçtür. Buna karşı, gerçek erdem durumunda, “en çok görünen en güzel görünür,” ve iyi insanların davranışında yabancıların gözünde hiçbirşey onların her günkü yaşamlarının bunu paylaşanların gözünde olduğu kadar hayranlık verici değildir.

Bununla birlikte, Perikles herhangi bir sıradanlık duygusundan ya da sürekli birliktelikten doğan doygunluktan kaçınmak için, halkın karşısına yalnızca aralıklarla çıkmaya, her soru üzerine konuşmamaya, ne de her fırsatta halka seslenmeye başladı. Tersine, kendini, Kritolaüs’un sözlerine uygun olarak, Salamis teknesi gibi yalnızca ivedi durumlar için sunar oldu. Politikasının daha az önemli yanlarını kendi yönetimi altında olan dostlarına ya da başka konuşmacılara bıraktı. Bunlardan biri, dediklerine göre, Areiopagos Konseyinin gücünü kıran Efiartes idi. Efiartes halka, Platon’un¹ sözleriyle, öylesine sulandırılmamış bir özgürlük yudumu verdi ki, bununla tıpkı yerinde duramayan bir at gibi oldular, ve komedi şairinin dediği gibi: —

*“Bundan böyle dizginlere boyun eğecek dayançları kalmadı,
ve Euboea’yi kaparak adalara sıçradılar.”*

VIII. Dahası, tıpkı bir müzik aleti gibi, kendi yaşam biçimine ve görüşlerinin değerine en iyi ayarlanmış bir söylem biçemi geliştirerek, sık sık Anaxagoras’ın ona sağladığı tonlardan yararlandı, ve konuşmalarını doğa felsefesinin boyası ile bir bakıma derinleştirdi. Tanrısal Platon’un dediği gibi,² “doğal becerilerine ek olarak, düşünce yüksekliğini ve uygulamadaki eksiksiz başarısını” doğa biliminden aldı ve öğrendiklerini konuşma sanatına uygulayarak tüm başka konuşmacılardan çok daha üstün olduğunu gösterdi. Takma adının ona bu

¹*Devlet*, viii, 562c.

²*Fedrus*, s. 270a.

nedenle verildiğini söylerler, gerçi başkaları *Olimpian* adını kenti onlarla süslediği kamu yapılarından ya ötürü, daha başkaları ise bir devlet adamı ve general olarak yeteneğinden ötürü aldığı görüşünde olsalar da. Ününü kişiliğinde birçok yüksek niteliği birleştirmiş olmasına borçlu olduğu pekala düşünülebilir. Ama günün ona hem içtenlikle hem de şaka yoluyla pekçok batıcı sözü dokunduran komedi ozanlarının dizeleri bu takma adı özellikle konuşma biçiminden aldığını gösterir. Dinleyicilerine söylev verirken, onun “gök gibi gürlemesinden ve şimşekler yağdırmasından” söz eder ve “dilinde korku verici bir gök gürültüsü tuttuğunu” söylerler.

Yine, Melesias’ın oğlu Thukidides’e ait olan ve Perikles’in inandırıcılığına dokunan ama bir şaka olarak söylenen sözler vardır. Thukidides soylu ve seçkin yurttaşlardan oluşan “İyiler ve Doğrular” partisine aitti ve çok uzun bir dönem boyunca Perikles’in büyük politik karşıtı oldu. Lakedaemonyalıların kralı olan Arkhidamos ona kendisinin mi yoksa Perikles’in mi daha iyi bir güreşçi olduğunu sorduğunda, şu yanıtı verdi: “Güreşte onu ne zaman yere atsam, düşmediğinde direterek beni yener ve durup seyredenleri düşüğünü görmelerine karşın kendisine inandırır.”

Bununla birlikte, işin gerçeği Perikles’in tüm becerilerine karşın neyi ve nasıl konuşacağı konusunda çok dikkatli olduğu ve böylece ne zaman konuşmak için ortaya çıksa tartışma altındaki soruna uymayan tek bir sözcüğün bile dikkatsizce ağzından kaçmaması için tanrılara dua ettiğiidir. Yazılı olarak geriye önerdiği kimi kararlar dışında hiçbirşey bırakmadı ve anımsamaya değer tüm sözleri arasından ancak birkaçı saklanmış, örneğin Aegina’nın “bir göz çapağı gibi” Pirelilerin gözlerinden alınması gerektiği, ya da, bir başka örnek olarak, “savaşı Peloponez’den hızla üzerlerine inerken gördüğünü” söylemesi gibi. Bir deniz seferinde¹ onunla birlikte general

¹Samos’a karşı, İÖ 440-439.

olan Sofokles güzel bir genci övünce, ona şöyle der: “Bir general yalnızca ellerini değil, ama gözlerini de temiz tutmalıdır, Sofokles.” Yine, Stesimbrotos’un sözlerine göre, Samos Savaşında ölenler için cenaze söylevinde onların tıpkı tanrılar gibi ölümsüz olduklarını bildirir: “Tanrıların kendilerini,” der, “göremeyiz. Ama aldıkları onurdan ve verdikleri kutsamalardan ölümsüz olduklarını anlarız. Ülkeleri için yaşamlarını vermiş olanlar için de bu böyledir.”

IX. Thukidides Perikles’in egemenliğini aristokratik bir hükümet olarak betimler:¹ “Adda demokrasi, ama gerçekte en büyük yurttaş tarafından bir hükümet.” Başka birçokları ise, tersine, sıradan halkın ilk olarak onun tarafından kamu topraklarının paylaşılması, şenlikler için para yardımı ve gördükleri kamu hizmetleri için ücret bekleme gibi kötülöklere yöneltildiğini ve yüreklenildiğini, bu yolla kötü alışkanlıklar kazandığını, ve kendilerini kendi emekleriyle geçindiren ağırbaşlı ve tutumlu insanların onun getirdiği kamu önlemleri altında lüks, savurganlık ve aşırılığa düşkün kişilere döndüklerini söyler. Öyleyse ondaki bu değişimin nedenlerini ayrıntılı olarak irdeleyelim.²

Söylendiği gibi, başlangıçta kendini Kimon’un büyük yetkesinin karşısına çıkardığı zaman, bunu halkın onayını kazanmaya çalışarak göze aldı. Varsıllık ve mülkiyette ondan daha aşağıdaydı. Dahası, böyle üstünlükler Kimon’a halka yardım etme olanağı veriyordu ve her gün şu ya da bu yoksul Atinalıyı yemeğe davet etmeye, yaşlılara giysiler vermeye başladı ve herkes özgürce dilediği meyveyı toplayabilsin diye topraklarını kuşatan çit ve duvarları yıkıp kaldırdı. Perikles bu tür popüler sanatlarda yenik düşünce, kamu varsıllıklarının dağıtımına başvurmak zorunda

¹Perikles üzerine övgüde, ii. 65, 9.

²Perikles’in Thukidides tarafından betimlendiği gibi bir demagogdan bir öndere bu değişiminin tartışması bölüm xv’te sürer.